

Públic

LA FALSA DICOTOMIA ENTRE MANTENIR LA SALUT O SALVAR L'ECONOMIA

Vicenç Navarro

Catedràtic de Ciències Polítiques i Polítiques Públiques

Universitat Pompeu Fabra i

Director del JHU-UPF Public Policy Center

17 d'abril del 2020

Un argument que estan promovent opinadors i polítics de sensibilitat neoliberal pròxims a sectors del món empresarial de la majoria dels països a ambdós costats de l'Atlàntic Nord és que **cal acabar amb les mesures de confinament (que alguns, fins i tot, subratllen que no s'haurien d'haver iniciat mai) perquè aquestes mesures amenacen de col·lapsar l'activitat econòmica del país**. En la seva majoria, aquests opinadors són conscients que aquestes mesures són necessàries per controlar la propagació del coronavirus, que està causant un gran nombre de morts. Tot i així, argumenten que aquest nombre és relativament baix, ja que la gran majoria de persones contagiades amb el virus sobreviuen i només entre la gent gran la mortalitat és elevada. **Consideren, doncs, que**

aquestes morts signifiquen un cost relativament menor i assumible (ja que la majoria de la població no es veu afectada), **cost que, a més a més, és necessari per salvar l'economia**. Com va dir el vicegovernador de l'Estat de Texas als EUA, Dan Patrick, en una entrevista al canal *Fox News*, els avis d'aquell país haurien d'acceptar la seva mort a fi de salvar l'economia per als seus nets. **Hi ha algunes d'aquestes veus que fins i tot pensen (encara que no ho diguin) que aquesta alta mortalitat entre la gent gran facilitaria la salvació del sistema de pensions públic, que avui consideren insostenible**. El ministre de Finances japonès, Tarō Asō, així ho va insinuar en una ocasió. Per a aquestes veus, el més important ara és salvar l'economia i reanimar-la perquè continuï. Del contrari, tots tindrem problemes més greus que la pandèmia: l'atur i la manca de llocs de treball. **Com va dir el president dels EUA, Donald Trump, "no podem permetre que la cura sigui pitjor que el problema"**.

Quina és l'economia que es vol salvar?

Aquest argument podria semblar lògic i coherent, ja que l'activitat econòmica és imprescindible a qualsevol país. **Però té una fallada molt greu. I és que el que es vol salvar (i que anomenen "l'economia") són les polítiques econòmiques que han estat, en gran part, la causa de les enormes tragèdies que estan amenaçant la pròpia supervivència de l'ésser humà (tant la crisi**

climàtica com l'enormement insuficient resposta a l'epidèmia), conseqüència de l'enorme afebliment dels serveis de protecció social com a resultat de l'aplicació de les polítiques públiques neoliberals (que inclouen mesures com l'austeritat, que han perjudicat sectors com el sanitari i els serveis socials, i reformes laborals que han incrementat massivament la precarietat), les quals caracteritzen l'economia que es vol salvar.

En realitat, el sistema econòmic dominant es basa, avui, en una producció i distribució de béns i serveis que es regeix per unes lleis del mercat que prioritzen sistemàticament aquells individus i sectors de la població que tenen major capacitat adquisitiva, a costa de tota la resta. I tot això per al benefici de minories propietàries i gestores dels mitjans de producció i distribució, els beneficis econòmics de les quals – els seus interessos particulars– s'avantposen al bé comú de tota la ciutadania.

Quins són els guanyadors i els perdedors en aquesta economia?

La pandèmia ha mostrat amb tota claredat les conseqüències d'aquest sistema econòmic. Durant els últims anys de la Gran Recessió es van optimitzar aquests interessos particulars, de manera que els beneficis de les minories que deriven les seves rendes de la propietat i gestió d'aquests mitjans de producció i

distribució s'aconseguien a costa de la reducció dels ingressos de la gran majoria de la població, que adquireix les seves rendes a través del treball i ocupació d'aquests mitjans, predominantment salaris. **Un exemple n'és Espanya, a on les primeres rendes (les del capital) van pujar i van passar de representar un 42,8% de totes les rendes l'any 2008 a un 46,5% l'any 2019, mentre que les segones (les del treball) baixaven durant el mateix període d'un 57,4% a un 53,5%. I això es va aconseguir, primordialment, a costa de reformes laborals regressives (que van fer augmentar la precarietat) i d'unes retallades de la despesa pública, primordialment social, que van afeblir enormement el món del treball. Aquestes retallades van causar les enormes carències del sector sanitari, inclosa la manca de respiradors (que es necessiten per poder salvar vides) i d'equipament protector (com ara les mascaretes, les bates, els guants i un llarg etcètera) i de tots els serveis essencials. Totes aquestes retallades i reformes laborals es van fer per "salvar l'economia" (és a dir, els interessos del món del capital), economia que s'interpreta com un sistema que afavoreix una minoria (les classes benestants) a costa de la gran majoria de la població. Avui, els nivells de vida i la protecció social d'aquesta majoria estan pitjor que abans que s'iniciessin aquelles polítiques neoliberals. I estem veient ara les mateixes veus que fan servir el mateix argument, i subratllen que cal permetre que la gent (i molt en especial, la**

gent gran) mori per salvar aquesta economia (és a dir, els seus interessos).

L'ordre econòmic d'Espanya com a causa de l'elevadíssima mortalitat per la pandèmia

Espanya es troba entre els països a on les desigualtats entre les minories financeres i econòmiques que obtenen els seus ingressos de la propietat del capital, i la majoria de la població, que els obté del capital, són més grans, unes desigualtats que són de les més altes dels països desenvolupats. Al seu torn, la despesa social (inclosa la sanitària) pública és molt baixa i hi ha una gran escassetat de recursos (veure el meu article "**Les polítiques econòmiques neoliberals maten. Cal canviar-les**", *Públic*, 07.04.20). Aquests són els resultats de l'economia neoliberal que hi ha en aquest i d'altres països. **És aquesta economia la que es desitja recuperar?**

La resposta popular: els aplaudiments a les 8 del vespre

Avui estem veient una mobilització diària i massiva en suport dels ben definits com a "herois" en aquesta guerra contra el virus. Cada dia, a les 8 del vespre, milions de ciutadans espanyols i italians surten al balcó per **aplaudir i doner les gràcies a tots els professionals i treballadors que s'estan jugant la vida pel bé comú de salvar la**

vida de les persones (la gran majoria de les quals pertanyen a les classes populars). **Aquests aplaudiments porten implícita una protesta enfront de l'ordre econòmic (sostingut pel sistema politicomediàtic del país) que, en una guerra contra el virus, ha enviat tots aquests soldats a les trinxeres sense haver-los donat prou armes. La mort de tants professionals i treballadors del sector sanitari no està causada pel virus. Està causada per la manca de protecció enfront del virus.**

És un moviment, doncs, de protesta enfront dels causants de tanta insuficiència i escassetat, que són els que van governar el país durant tants anys en què aquestes polítiques públiques van ser aplicades per part dels establishments politicomediàtics influenciats pels poders econòmics i financers que dirigeixen l'economia que s'intenta salvar ara. **En aquest sentit, cal aplaudir les passes realitzades pel nou govern de coalició d'esquerres per canviar les prioritats de l'Estat i donar més importància al sector social, la primera prioritat del qual és defensar la qualitat de vida i el benestar de la població.** Però cal alertar que, com a conseqüència de l'excessiu poder que grans sectors del món empresarial tenen sobre l'executiu i el poder judicial a Espanya, **seria un error intentar continuar les polítiques econòmiques d'austeritat** (dictades per l'establishment dirigent de l'eurozona) **que han fet tant de mal al nostre país.**

El repte de la futura economia: posar el tema social al centre

I es aquí a on cal una resposta a les excel·lents i impressionants manifestacions diàries i passar d'aquesta economia neoliberal a una altra que posi al seu centre "l'economia de les cures". És urgent i necessari prioritzar la producció i distribució dels béns i serveis que afavoreixin el bé comú en lloc d'interessos minoritaris particulars. No cal que es fabriquin tants automòbils a costa de tan pocs respiradors. O tanta roba per a les classes benestants quan fan falta mascaretes, bates i guants. **L'Estat, en els seus diferents nivells, com a responsable del bé comú, té l'autoritat per incentivar, i si això falla, ordenar la fabricació de productes i de regular els preus de productes essencials per garantir el benestar de la població, amb la prioritització d'allò social i comú sobre beneficis econòmics particulars. No es pot permetre que els productors d'aquests productes s'estiguin aprofitant de l'escassetat (que mata la gent) per incrementar el cost dels seus productes.**

Avui farà falta que l'Estat creï llocs de treball. **I és aquí a on la necessària expansió dels serveis de l'Estat del Benestar** (des dels serveis de sanitat i socials fins a l'educació, l'habitatge i altres serveis, a més a més de la reconversió industrial i energètica per

protegir-nos també del canvi climàtic) **és d'una enorme importància. A Espanya, només un adult de cada deu** (i a Catalunya, a on les mesures neoliberals s'han imposat fins i tot amb més duresa per part de la dreta neoliberal catalana, avui secessionista, un de cada onze) **treballa als serveis públics (primordialment, als servies de l'Estat del Benestar). A Suècia és un de cada cinc. I Suècia, així com d'altres països escandinaus (que durant la major part del període 1945-2020 han estat governats per partits socialdemòcrates en aliança amb partits a la seva esquerra), són els que tenen menys desigualtats socials (de classe social i gènere), major consciència ambiental i millors indicadors de qualitat de vida al món. I major eficiència econòmica, com fins i tot el Vaticà del neoliberalisme, Davos, ha hagut de reconèixer al seu informe *The Global Competitiveness Report 2019* (veure el meu article "Cómo el pensamiento económico dominante, causante de tanto sufrimiento, se reproduce: Davos", *Público*, 03.02.20). Concretament, en aquest informe es reconeix que "Suècia, Dinamarca i Finlàndia no només s'han convertit en unes de les economies del món més avançades a nivell tecnològic, més innovadores i dinàmiques, sinó que també proporcionen millors condicions de vida i millor protecció social, estan més cohesionades i són més sostenibles que les seves iguals". No es podria dir més clar.**

És un error (motivats per raons ideològiques) **considerar que les mesures neoliberals** (neoliberalisme és la ideologia del món del capital) **són les més eficients per recuperar l'economia.** El que ha passat amb la Gran Recessió n'és un clar exemple. Qualsevol avaluació feta prova que han estat un desastre (i no hi ha una altra manera de definir-ho) per a la qualitat de vida de les classes populars (que són la majoria de la ciutadania). Calen polítiques que vegin la inversió social com una cosa central en la necessària redefinició de l'economia. Avui, la sortida de la crisi econòmica ha de passar per l'augment de la població ocupada en els serveis públics de l'Estat del Benestar (amb l'ampliació dels ja existents i la creació de nous com els del 4t pilar del benestar –escoles bressol i serveis d'atenció a les persones dependents-), molt poc desenvolupats al nostre país. Aquesta inversió no només estimularia l'economia a través de l'augment de la demanda, sinó que reforçaria els serveis bàsics per millorar la seguretat, felicitat i benestar de la població (que hauria de ser l'objectiu principal de qualsevol Estat), amb l'augment de la productivitat econòmica, la baixada alhora del temps de treball setmanal i la millora dels salaris, reforçant els instruments -com ara els sindicats- que garanteixen la defensa dels drets de la població treballadora. En contra del que es creia, l'experiència mostra que l'expansió de l'Estat del Benestar (inclosa "l'economia de les cures") és una necessària

inversió en el desenvolupament humà, social i econòmic d'un país. Les dades així ho confirmen.